

2. Вторгнення до тіла "ex mortuo" як спеціальний склад зустрічається у КК як виключення, а частіше згадується як порушення громадської моралі.

Аналіз статей про відповідальність країн близького (зі схожою системою і структурою близькими до вітчизняного права) та дальнього зарубіжжя (для наочності порівняння) надасть змогу оцінити вади та переваги введеної **ст. 143 КК України** про відповідальність за "порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини".

Кримінальний Кодекс РФ, наприклад, передбачає відповідальність за:

1. вбивство (п."м" ч.2 ст.105), умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, небезпечного для життя людини (п."ж" ч.2 ст.111) та купівлю-продаж неповнолітнього (п."ж" ч.2 ст.152) вчинені "з метою використання органів або тканин потерпілого для трансплантації";

2. примушування до вилучення органів або тканин людини для трансплантації (ч.1-2 ст.120);

3. глум над тілами померлих (ч.1 ст.244) [6].

Аналогічні статті є у **КК Киргизької республіки**: вбивство з метою використання органу або тканин потерпілого (п."12" ч.2 ст. 97), умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю з метою отримання органу або тканин потерпілого (п."7" ч.2 ст. 104), торгівля дітьми (здійснення угод, інших форм передачі і заволодіння) з метою вилучення у особи органів або тканин для трансплантації (п."6" ч.2 ст.159), примушування до вилучення органів або тканин людини для трансплантації (ст.114), глум над тілами померлих (ст.263).

На відміну від Росії, у кодексі Киргизії передбачена *необережна форма вини* за настання тяжкого або менш тяжкої шкоди здоров'ю реципієнта та його смерті у складі про "порушення правил проведення операції по трансплантації" (ч.2 ст.115) [7].

КК Республіки Казахстан передбачає: вбивство (п."м" ч.2 ст.96) та навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, небезпечного для життя людини, вчинені з метою використання органів або тканин потерпілого (п."і" ч.2 ст.103), торгівля неповнолітніми з метою вилучення органів або тканин для трансплантації (п."ж" ч.2 ст.133), ст.275 - глум над тілами померлих. У спеціальній нормі про примушення до вилучення органів або тканин людини для трансплантації або іншого використання (ст.113), настання з необережності смерті донора вважається *особливо кваліфікуючою ознакою* (ч.3 ст.113) [8].

Білоруський законодавець сформулював диспозицію як "примушення до дачі органів або тканин для трансплантації" (ч.1 ст.163 КК) та "порушення порядку проведення трансплантації" (ч.1-2 ст.164), а також відповідальність за викрадення та торгівлю людьми вчинені з метою вилучення у потерпілого органів або тканин для трансплантації (відповідно п.5 ч.2 ст.182 та п.4 ч.2 ст.181) [9].

Кримінальний кодекс **Узбекистану** назвав навмисне вбивство з метою одержання трансплантата або використання частин трупа як вбивство при "обтяжуючих обставинах з метою отримання трансплантата або використання частин трупа" (п."н" ч.2 ст.97). Також передбачено покарання за умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне з метою отримання трансплантата (п."і" ч.2 ст.104) і глум над трупом (ст.134). Причому законодавець передбачив відповідальність лише за незаконну трансплантацію щодо неживого донора. Тож, ст.133 КК Узбекистану передбачає вилучення органів або тканин померлої людини з метою їх трансплантації, консервації з науковою або навчальною метою без його згоди за життя [10].

Цікаво, що **КК Естонії** не передбачає кримінальної відповідальності за порушення правил трансплантації Стаття 199-1 Глум над трупом шляхом його нівечення, або відділення від нього частин тіла, або його розчленування, або спалення, або здійснення інших дій, що його опоганюють [17.04.1996] [11].

Стаття 113-1 **КК Молдови** передбачає лише "торгівлю дітьми та їх контрабанду з будь-якою метою та у будь-якій формі".

Безперечно, зміст та обсяг відповідальності за порушення правил та вимог здійснення трансплантації залежить від національних особливостей системи законодавства. З іншого боку, сучасна тенденція негайної імплементації призводить до появи так званих "мертвонароджених" норм, які найбільше знецінюють кримінальні закони. Недоліки формулювання норм можливо уникнути науково обґрунтовуючи криміналізації діянь та враховуючи специфіку галузі

Література

1. Duke law j. Durhant, 1999, Vol.49, N1.- P.261-196; Ведомости Национального собрания республики Беларусь.- 1997.- № 9.- ст. 196; РЖ. Государство и право.-1998.- № 4.- С. 187-190; http://life.ng.ru/health/2000-06-02/3_cap.html; Драговец Я., Холлендер П. Современная медицина и право. Пер. со словац.- М.: Юрид. лит., 1991.- С. 91-92.
2. Health Care Fraud Investigations Training Program. September 25-29, 2000.
3. <http://www.gssmp/scinnov.ru/medfarm/fom/98/torgovlja.html>
4. Уголовный Кодекс Испании/Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Ф.М. Решетникова.- М.: Издательство «Зерцало», 1998.- С. 52-73; Уголовный кодекс ФРГ / Пер. с нем.- М.: Издательство «Зерцало», 2000.- С. 120-136; 157-158.
5. Кримінальний кодекс України. Чинний з 1 вересня 2001 року, № 2341-III.
6. Уголовный кодекс Российской Федерации. Официальный текст. Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997.
7. Кримінальний кодекс Киргизької Республіки. Чинний з 1 жовтня 1997 р.
8. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан. Чинний з 1 січня 1998 р.
9. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь від 9 липня 1999 р., № 275-3.
10. Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан. Чинний з 1 квітня 1995 р., № 2012-XII.
11. Кримінальний кодекс Естонії. Чинний з 1 червня 1992 р. (<http://www.bi-info.ee>)

В. Місюренко,
студентка IV курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімкий розвиток науково – технічного прогресу, створення комп'ютеризованих систем у різноманітних сферах суспільного життя, поява нових видів і вдосконалення способів вчинення і приховування злочинів, що вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій, ставить перед правоохоронними органами нетрадиційні проблеми, які потребують розв'язання: своєчасне виявлення, кваліфіковане розслідування і застосування заходів по усуненню причин і умов, що сприяли вчиненню даних злочинів.

Насамперед слід дати визначення комп'ютерній злочинності. Під комп'ютерною злочинністю слід розуміти сукупність злочинів, що вчиняються з використанням комп'ютерних технологій, предметом посягання яких виступає комп'ютерна інформація, яка обробляється чи зберігається в автоматизованій системі, а комп'ютер виступає засобом вчинення злочину.

Кримінальне законодавство України до комп'ютерних злочинів відносить злочини у сфері використання електронно – обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (ст.ст.361 – 363 КК України). Ст.361 КК України передбачає відповідальність за незаконне втручання в роботу електронно – обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, ст.362 – передбачає відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання комп'ютерної інформації або заволодіння нею шляхом шахрайства чи зловживанням службовим становищем, ст.363 – за порушення правил експлуатації автоматизованих електронно – обчислюваних систем. Найбільший відсоток злочинних посягань у сфері комп'ютерної інформації складають злочини, направлені на незаконне втручання в роботу електронно – обчислюваних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (73 %).

В Україні найбільш розповсюдженими комп'ютерними злочинами є наступні :

1. комп'ютерне піратство;
2. різні форми розкрадання шляхом неправомірного доступу в автоматизовані системи, що забезпечують діяльність різних установ, підприємств, організацій;
3. злочини проти суспільної і державної безпеки.

Риси, які характеризують дану злочинність:

1. транснаціональний характер злочину (злочин виходить за межі кордону однієї країни);
2. наявність проблеми, яка пов'язана з локалізацією діянь(проблеми у визначенні "місцезнаходження " злочину);
3. неможливість спостерігати і фіксувати докази візуально;
4. висока латентність даного виду злочину.

Специфічна латентність, яка є характерною для даного виду злочину, пов'язана з технологічними особливостями вчинення злочину. Які ж фактори впливають на високу латентність? Це:

- 1.некомпетентність працівників правоохоронних органів у питаннях встановлення самого факту вчинення даного злочину;
- 2.небажання потерпілих втрачати авторитет у бізнесово - промислових колах;
- 3.можливість виявлення під час слідства власних незаконних махінацій;
- 4.неминучість розкриття секретів електронних систем захисту і заходів безпеки;
- 5.правова, законодавча і технічна неграмотність більшості посадових осіб у питаннях комп'ютерних злочинів.

Правопорушників, які використовують комп'ютерні технології для вчинення даного злочину, умовно можна поділити на такі групи :

- 1.особи, які мають трудові стосунки з організацією, комп'ютерну систему якої вони використовують в злочинних діях:
  - а)особи, що мають доступ до комп'ютерної техніки за своїми функціональними обов'язками;
  - б) особи, що не мають доступу до такої техніки.
- 2.особи, які не пов'язані з організацією трудовими відносинами.

У випадку, коли вчинюється злочин особами, які не пов'язані з організацією трудовими відносинами, то має місце наявність поєднання професіоналізму у галузі комп'ютерної техніки і програмування з елементами фанатизму і винахідливості. Характерними рисами даних суб'єктів виступають: 1) сприймання засобів комп'ютерної техніки як виклик творчим і професійним знанням, умінням і навикам; 2) дії вчиняються з метою реалізації своїх здібностей; 3) наявність "спортивного" азарту (заходи безпеки сприймаються як виклик). Якщо ж комп'ютерний злочин вчинюється особами, які пов'язані з організацією трудовими відносинами, то дані злочинці характеризуються наступними рисами: 1)дані особи є висококваліфікованими спеціалістами з вищою юридичною, економічною (фінансовою) чи технічною освітою; 2)метою вчинення таких діянь є отримання матеріальної вигоди чи приховування інших правопорушень.

Практика свідчить, що чим складніший у технічному плані спосіб проникнення до комп'ютерної системи чи мережі, тим легше виділити підозрювану особу, оскільки коло фахівців, які володіють відповідними знаннями і здібностями , як правило, досить обмежене.

В основі багатьох злочинів, що вчиняються із застосуванням комп'ютерних технологій, лежать політичні, хуліганські, корисливі та інші мотиви.

Потерпілими від даних злочинів можуть бути як фізичні особи, так і юридичні особи, частіш за все це юридичні особи.

Можна виділити 3 групи потерпілих :

- 1)власники комп'ютерних систем – 79 %
- 2)клієнти, які користуються їх послугами – 13 %
- 3)треті особи – 8%

Важливо зупинитись на специфіці причин і умов, що породжують комп'ютерну злочинність:

- 1.недостатня ефективність засобів захисту комп'ютерної інформації;
- 2.всестороннє впровадження нових технологій призвело до технічного оснащення злочинців;
- 3.відсутність кваліфікованих співробітників, що здійснюють боротьбу з комп'ютерною злочинністю;
- 4.відсутність інформаційного законодавства і наявність проблеми, пов'язаною з кваліфікацією комп'ютерних злочинів.

Для попередження даного виду злочину слід проводити наступне :

- 1.інформаційно – аналітичну роботу;
- 2.створення підрозділів технічного захисту інформації в органах влади, органах внутрішніх справ, Збройних силах, на підприємствах, установах, організаціях усіх форм власності, діяльність яких пов'язана з інформацією, що підлягає технічному захисту;
- 3.підготовка кадрів для роботи у сфері технічного захисту інформації;
- 4.розвиток міжнародного співтовариства у сфері технічного захисту інформації.

В заключенні хотілося б підкреслити, що ніякі апаратні, програмні чи будь – які інші рішення не зможуть гарантувати абсолютну надійність і безпеку даних в комп'ютерних мережах. В той же час звести ризик до мінімуму можливо лише при комплексному підході до питань безпеки.